QORTI TAL-APPELL

IMHALLFIN

S.T.O. PRIM IMHALLEF SILVIO CAMILLERI
ONOR. IMHALLEF TONIO MALLIA
ONOR. IMHALLEF JOSEPH AZZOPARDI

Seduta ta' nhar it-Tlieta 15 ta' Dicembru 2015

Numru

Rikors numru 1003/97 JRM

Paul Azzopardi u martu Margaret Azzopardi

v.

Charles Grech u Brian Galea

Il-Qorti:

Rat l-att tac-citazzjoni li l-atturi pprezentaw fis-6 ta' Mejju 1997, u li jaqra hekk:

> "Peress illi l-atturi huma l-proprjetarji tal-kajjik numru tar-registrazzjoni PTF 426.
>
> "Peress illi f'Settembru 1996 dan il-kajjik kien jinsab irmiggjat fil-Bajja tal-Gnejna.
>
> "Peress illi fit-22 ta' Settembru 1996 l-atturi sabu il-kajjik de quo nieqes minn fejn kien irmiggjat.

"Peress illi l-konvenuti jallegaw li sabu din id-dghajsa f'qiegh il-bahar. "Peress illi l-konvenuti minflok ma informaw lill-atturi dwar fejn kienet din id-dghajsa abbuzivament tellghu id-dghajsa de quo minn qiegh il-bahar u resquha max-xatt bil-hsieb li japproprjawha minghajr ma javzaw lill-atturi.

"Peress illi l-kagun tal-agir abbuziv u negligent tal-konvenuti il-kajjik de quo garrab hsarat konsiderevoli kif jirrizulta mir-rapport tal-espert marittimu Daniel G Grima kopja hawn annessa u markata Dokument A.

"Peress illi ghal dawn il-hsarat huma responsabbli unikament il-konvenuti.

"Peress illi l-konvenuti nonostante li gew interpellati sabiex jersu ghal-likwidazzjoni u hlas ta' dawn id-danni baqghu inadempjenti.

"Jghidu ghalhekk l-istess konvenuti ghaliex m'ghandiex din il-Qorti:

1. "Tiddikjara lill-konvenuti unikament responsabbli ghad-danni sofferti mill-atturi fil-kajjik de quo kif fuq imsemmi.

2. "Tillikwida dawn id-danni jekk hemm bzonn bl-opera ta' periti nominandi.

3. "Tikkundanna lill-konvenuti ihallsu lill-atturi id-danni hekk likwidati.

"Bl-ispejjez inkluzi dawk taz-zewg ittri interpellatorji datati 9 ta' Ottubru 1996 u 5 ta' Novembru 1996 rispettivament u bl-imghax legali kontra l-konvenuti inguni ghas-subizzjoni."

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti li in forza taghha eccepew illi;

"1. Illi l-eccipjenti jichdu assolutament li huma kellhom il-hsieb li jappropejaw rwiehhom mill-opra in kwistjoni. Kull ma ghamlu kien li huma effetwaw opra ta' salvatagg bl-ghajnuna tal-Pulizija u awtoritajiet ohra b'mod miftuh u li ghalhekk abbuzi ta' kull effett li jiskatena mill-kwazi kuntratt huma jimmeritalhom li jigu kumpensati. Illi di fatti fit-3 ta' Frar, 1997 huma pprezentaw citazzjoni ghall-hlas ta' kumpens fl-ismijiet inversi li tinsab differita quddiem l-Onorevoli Mhallef Noel Arrigo ghall-24 ta' Gunju, 1998 u ghalhekk ikun utli li din il-kawza timxi ma' dik il-kawza stante li kienet l-ewwel wahda intavolata u ghaliex ukoll hemm il-konnnessjoni tal-kawzi.

"2. Illi huma assolutament mhux minnu li l-eccipjenti kkawzaw danni lill-atturi u dank if ser jigi pprovat fil-kors tal-kawza. Illi ghalhekk it-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u jimmeritaw li jigu michuda.

"3.Salv eccezzjonijiet ohra."

Rat li din il-kawza nstemghet flimkien mal-kawza fl-ismijiet inversi (238/97) deciza fis-7 ta' Lulju, 2011;

Rat is-sentenza f'din il-kawza deciza wkoll fis-7 ta' Lulju, 2011, mill-Prim' Awla tal-Qorti Civili li in forza taghha l-kawza giet deciza billi;

> "Tichad it-talbiet attrici ghaliex ma ntweriex li l-imharrkin jahtu ghall-hsarat imgarrba mill-kajjik PTF426 proprjeta' tal-atturi, izda dik ill-hsara grat minhabba cirkostanzi li l-istess imharrkin ma kellhom l-ebda kontroll fuqhom, u ghalhekk lanqas ma hemm raguni ghalfejn l-imharrkin ihallsu xi kumpens lill-atturi;
>
> "Tilqa' l-eccezzjonijiet tal-imharrkin ghaliex huma misthoqqa fil-fatt u fid-dritt; u
>
> "Tordna li l-atturi jhallsu l-ispejjez tal-kawza."

Dik il-Qorti tat is-sentenza taghha wara li ghamlet is-segwenti konsiderazzjonijiet;

> "Illi din hija azzjoni għad-danni. L-atturi, bħala sidien tal-kajjik reġistrat PTF 426, iridu li l-imħarrkin jitqiesu responsabbli għall-ħsarat imġarrba mill-imsemmi kajjik meta, f'Settembru tal-1996, kien għereq u l-imħarrkin ikkawżawlu ħsarat huma u jtellgħuh minn qiegħ il-baħar. L-atturi jgħidu li din il-ħsara seħħet hekk kif l-imħarrkin ippruvaw jagħmluh tagħhom u joħduh għalihom bla ma jgħarrfu lill-atturi. Qegħdin jitolbu d-danni;
>
> "Illi għal din l-azzjoni, l-imħarrkin laqgħu billi ċaħdu li kellhom xi ħsieb li jieħdu l-kajjik għalihom, u kien f'moħħhom biss li jagħmlu salvataġġ bl-għajnuna tal-Pulizija u awtoritajiet oħra bla ħabi u għal dan jistħoqqilhom kumpens. Huma jgħidu li, fil-fatt kienu diġa' fetħu kawża kontra l-attur[1] għal dan il-għan u talbu li ż-żewġ kawżi jitmexxew flimkien. Żiedu jgħidu li huma ma kkawżaw l-ebda danni lill-atturi;
>
> "Illi b'degriet tat-30 ta' Ġunju, 1998, intlaqgħet l-ewwel parti tal-ewwel eċċezzjoni biex iż-żewġ kawżi jinstemgħu flimkien;
>
> "Illi l-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża juru li l-atturi huma s-sidien tal-kajjik tal-għamla *Perla 16* li kien iġib l-isem ta' "*Gay Ray*", li

[1] Ċit. Nru. 238/97JRM li s-sentenza tagħha ngħatat illum

kien reġistrat mal-awtoritajiet kompetenti Maltin bħala PTF (MFC) 426. L-opra kienet inbniet f'Malta fl-1990, hija magħmula mill-*glassfibre* u kienet ilha f'idejn l-attur sa mill-1991. Il-kajjik kien mgħammar b'kabina fuq quddiem u kellu makna tal-għamla *BMC 1.5* f'nofsha fil-qafas tagħha. Minbarra dan, kellha wkoll makna awżiljarja fis-sura ta' *out-board motor* tal-għamla *Suzuki DT 50* ta' saħħa ta' *50 h.p.*[2];

"Illi l-attur kien jinqeda bil-kajjik biex joħroġ jistad u għad-divertiment tal-familja tiegħu, għalkemm ix-xogħol ewlieni tiegħu kien li jgħallem is-sewqan tal-karozzi. Il-kajjik kien jitniżżel il-baħar fis-sajf u jitħalla rmiġġat fil-bajja tal-Ġnejna, limiti tal-Imġarr, Malta;

"Illi f'xi żmien bejn il-15 u t-22 ta' Settembru, 1996, il-kajjik inħall miċ-ċima tal-irmiġġ. L-attur għamel rapport fl-Għassa tal-Pulizija tal-Mosta dwar in-nuqqas tal-kajjik fit-22 ta' Settembru, meta niżel il-Ġnejna biex joħroġ ibaħħar u ma sabx il-kajjik tiegħu marbut mal-irmiġġ tas-soltu[3]. Sar rapport ukoll lill-awtoritajiet portwali biex ifittxu l-opra tal-baħar. L-għada filgħaxija, l-attur irċieva telefonata anonima li għarrfitu fejn kien il-kajjik tiegħu u x'kien għaddej biex jittella' f'wiċċ l-ilma[4];

"Illi, sadattant, Grezzju Vella, li jiġi missier l-għarusa tal-imħarrek Galea kien sar jaf li kien hemm id-dgħajsa f'qiegħ il-baħar fl-inħawi tal-Mejjiesa, fil-limiti tal-Mellieħa u għarraf biha lill-istess imħarrek, li kien wera interess li jmur jara fejn kienet mgħarrqa[5]. Xi jiem wara, Vella u l-imħarrek Galea kienu għoddsu ħdejn id-dgħajsa mgħarrqa bil-ħsieb li jaraw kif setgħu jtellgħuha f'wiċċ il-baħar. Id-dgħajsa kienet maqbuda bejn xi blat u tistrieħ magħhom: kellha tiċrita fil-ġenb tagħha;

"Illi l-imħarrkin reġgħu niżlu jarawha flimkien dak il-ħin u qatgħuha li jippruvaw itellgħuha. Huma rabtu "landa tal-gallun" magħha biex ikunu jafu fejn hi u biex ma tagħtix fil-għajn, sakemm isibu l-għajnuna biex itellgħu l-kajjik fil-wiċċ u jiġbduh band'oħra. Matul il-lejl, l-imħarrek Grech mar qagħad għassa qrib il-post fejn kien mgharraq il-kajjik, wara li kien tela' l-Għassa tar-Rabat u kellem lis-Surġent – Francis Camilleri – u staqsih jekk il-kajjik li sab setax iżommu hu[6]. Huwa jgħid li s-surġent tkellem mal-ispettur fl-Għassa li serraħlu moħħu li ladarba l-opra kienet inġarret mill-kurrent u għerqet, min isibha jsir sidha;

"Illi l-għada, l-imħarrkin reġgħu ippruvaw itellgħu d-dghajsa minn qiegħ il-baħar. Biex għamlu hekk, talbu l-għajnuna ta' ħabib tagħhom, wieħed Charles Azzopardi, li mar magħhom fuq il-post b'*cabin cruiser* ta' qawwa biex itellgħu l-kajjik mill-qiegħ.

[2] Dok "A", f'paġ. 6 tal-proċess
[3] Xhieda tiegħu 16.12.2003 f'paġġ. 65 tal-proċess
[4] *Ibid* f'paġ. 67 tal-proċess
[5] Xhieda tiegħu 23.6.2003, f'paġġ. 56 – 7 tal-proċess
[6] Xhieda tiegħu 6.6.2000, f'paġġ. 30 – 1 tal-proċess

"Magħhom ħadu bughaddas, wieħed Raymond Galea, li ġab miegħu tagħmir li jtella' l-opri tal-baħar f'wiċċ l-ilma ("*lifting bags*"). Wara xi taħbit, seħħilhom itellgħu l-kajjik fil-wiċċ u rmonkawh lejn il-bajja ta' Għajn Tuffieħa;

"Illi malli waslu f'dik il-bajja, ġibdu l-kajjik kemm setgħu 'l ġewwa lejn ix-xtajta, iżda l-kajjik f'waqt minnhom inkalja ġor-ramel. Għalkemm l-imħarrkin kienu ħadu ħsieb iġibu tagħmir biex jiġbed il-kajikk lejn l-art u jgħabbuh fuq *trailer*, twaqqfu milli jkomplu jagħmlu dan mill-Pulizija li, sadattant, kienu niżlu sal-bajja fil-kumpannija tal-atturi. L-imħarrkin twaqqfu mill-Pulizija milli jkomplu jtellgħu l-kajjik sal-art minħabba li dak il-ħin kien ħin li jinżlu jgħumu n-nies u wkoll minħabba li nqalgħet kwestjoni bejn l-attur u l-imħarrkin li xlihom li ma messhomx messew il-kajjik u li ma ridhomx joħduh taħt idejhom għax dak kien ħwejġu. Meta raw dan, il-Pulizija li kien hemm mal-attur marru miegħu l-Għassa tal-Mosta u l-attur ingħata l-parir li l-kajjik kien tiegħu u seta' jieħdu hu. L-Pulizija għarrfu lill-imħarrkin ukoll f'dan is-sens;

"Illi dak il-ħin, l-imħarrkin talbu l-kumpens, u l-attur qalilhom li ried jara l-affarijiet tiegħu;

"Illi, sadattant, meta l-kajjik ittella' l-art aktar tard dak inhar wara nofsinhar, deher li kien ġarrab aktar ħsarat. L-attur ġabru u ħadu d-dar u l-partijiet baqgħu ma waslux fi qbil dwar il-kumpens mitlub mill-imħarrkin;

"Illi f'Marzu tal-1997[7], l-attur ġab *surveyor* biex jistma l-ħsara li kien fih il-kajjik. Dan l-istħarriġ sar qudiem id-dar tal-istess attur, fejn kien tqiegħed il-kajjik għal xi żmien u wara ttieħed f'għalqa fi Ġnien il-Kbir, fil-Buskett, limiti ta' Ħad-Dingli;

"Illi l-kawża nfetħet f'Mejju tal-1997;

"Illi b'<u>konsiderazzjoni tal-aspetti legali marbuta mal-każ</u> wieħed irid iqis li l-azzjoni attriċi hija waħda ta' danni, mibnija fuq il-ħtija akwiljana. L-atturi jixlu speċifikatament lill-imħarrkin b'imġiba mwettqa bi ħsieb li ġġibilhom ħsara. Fil-każ partikolari, jixlu lill-imħarrkin bl-intenzjoni tal-approprijazzjoni tal-kajjik bil-ħsieb li jostru l-għamil mill-istess atturi u jistagħnew bi ħsara għalihom;

"Illi l-imħarrkin jiċħdu din ix-xilja u jisħqu li l-ħsieb tagħhom kien biss li jsalvaw l-opra tal-baħar u jitħallsu l-kumpens tat-tħabrik tagħhom. Fuq kollox, jiċħdu li huma b'xi mod ġabu ħsara lill-kajjik b'dak li għamlu;

"Illi jidher li l-azzjoni attriċi tinbena fuq dak li jipprovdi l-artikolu 1031 tal-Kodiċi Ċivili marbut ma' d-dispożizzjonijiet tal-artikolu 1038 tal-istess Kodiċi;

---

[7] Dok "A", f'paġġ. 5 – 7 tal-atti tal-kawża 1003/97JRM

"Illi huwa prinċipju ewlieni f'azzjoni ta' danni li min jallega li ġarrab ħsara bi ħtija jew l-għamil ta' ħaddieħor irid jipprova r-rabta bejn il-ħsara mġarrba u dik il-ħtija jew dak l-għamil. Għalkemm il-liġi tagħna ma tfissirx x'inhi l-"ħtija", madankollu tgħid li jkun jitqies fi ħtija min f'għemilu jonqos li juża l-prudenza, l-għaqal u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja[8]. Fil-każ li l-Qorti għandha quddiemha, l-atturi jixlu lill-imħarrkin b'rieda iżjed minn sempliċi traskuraġni, iżda bil-ħsieb jew l-intenzjoni tal-ħażen li kellu jissarraf fit-teħid tal-kajjik tagħhom;

"Illi għalkemm l-imħarrkin jiċħdu li huma qatt għaddhielhom il-ħsieb li jżommu l-kajjik f'idejhom, il-Qorti ma temminx din iċ-ċaħda. F'dan ir-rigward, biżżejjed wieħed jaqra x-xhieda mogħtija mill-imħarrek Grech[9] (u li, mbaghad, l-imħarrek l-ieħor Galea ikkonferma bla l-iċken rettifika[10]) biex jintebah li wara li sar jaf bid-dgħajsa mgħarrqa, l-ewwel ħsieb tiegħu kien li jagħmilha tiegħu. Saħansitra jgħid li mar l-Għassa tar-Rabat u staqsa lill-Pulizija jekk setax iżomm dak li sab u serraħ moħħu b'li qal li qallu l-Ispettur tal-Għassa. Baqa' jemmen, flimkien mal-imħarrek Galea, li l-battikata li kienu se' jieħdu biex itellgħu l-opra tal-baħar sal-wiċċ kienet ser tissarraf fil-premju li dak li sabu "għaliex ġarru l-kurrent" kien ser isir tagħhom b'jedd. Dan il-ħsieb baqa' f'moħħhom sakemm, mal-wasla tagħhom fir-ramla ta' Għajn Tuffieħa, sabu lill-attur jisħaq li dak il-kajjik kien ħwejġu u li ma kienx fi ħsiebu jitilqu minn taħt idejh;

"Illi dak il-ħsieb, imsejjes fuq il-"parir" mogħti, wassal lill-imħarrkin jittraskuraw ukoll il-fatt li l-kajjik kellu miktub mal-ġenb tiegħu l-isem mogħti u wkoll in-numru tar-reġistrazzjoni. Iżda huwa sewwasew minħabba dik il-fehma tagħhom li l-Qorti tara wkoll raġuni għaliex dak li għamlu żgur ma kienx maħsub li jikkawża ħsara u dannu aktar minn dak li kienet diġa' wettqet in-natura wara l-għarqa tal-kajjik. Il-Qorti tqis li l-fatt li l-imħarrkin kienu emmnu li d-dgħajsa misjuba minnhom kienet ser tkun tagħhom b'jedd kienet motiv u raġuni biex dak li jagħmlu biex itellgħuha f'wiċċ il-baħar u joħduha lejn l-art kien maħsub li jikkawża l-anqas ħsara u li jiġborha fl-aħjar kundizzjoni possibbli biex 'il quddiem ikunu jistgħu jibqgħu jgawduha. Ma jagħmel l-ebda sens li bniedem jieħu riskju għal ħajtu u saħħtu u taħbita li ma bħalha biex itella' opra tal-baħar minn qiegħ il-baħar biex imbagħad b'kapriċċ jagħmlilha ħsara u b'hekk jitlef il-qaleb u l-ġbejna u jkun ħadem għal-lasta;

"Illi l-għaref difensur tal-atturi issottometta li l-imħarrkin naqsu mill-obbligu tal-missier tajjeb tal-familja meta intrigaw biex itellgħu l-kajjik mill-qiegħ bla ma qabel staqsew lil sidu jekk kemm-il darba kellhomx jindaħlu fi ħwejġu, u wkoll billi meta qatgħuha li jagħmlu dak li għamlu ma kellhomx il-ħila għall-biċċa li daħlu għaliha u

[8] Art. 1032(1) tal-Kap 16
[9] Xhieda tiegħu 6.6.2000, f'paġġ. 30 – 3 tal-atti tal-kawża 238/97JRM
[10] Xhieda tiegħu 13.7.2001, f'paġ. 40 tal-atti tal-kawża 238/97JRM

ikkawżaw il-ħsara fil-kajjik. Għal dawn l-argumenti, l-għaref difensur tal-imħarrkin laqa' billi qal li ma kien minnu xejn li huma naqsu milli jużaw il-kura ta' missier tajjeb tal-familja għaliex meta raw kemm kienet ħaġa iebsa li jtellgħu waħedhom il-kajjik minn fejn sabuh, talbu l-għajnuna ta' nies ta' ħila u li kellhom it-tagħmir meħtieġ u qabbduhom kif meħtieġ. L-atturi ma merewx dan il-fatt u, għall-kuntrarju, jirriżulta li l-attur ħallas lill-bugħaddas ta' xogħolu[11] u għall-anqas jidher li wiegħed ukoll kumpens lil min irmonka l-kajjik;

"Illi ma' dan il-Qorti żżid tqis ukoll li, ladarba l-għamil tal-imħarrkin kien wieħed ta' salvataġġ, jgħoddu r-regoli tal-kważi-kuntratt, b'mod partikolari fejn jirrigwarda l-għaqal mistenni minn min ikun indaħal fil-biċċa[12] u l-obbligi tal-persuna li fl-interess tagħha jkun sar dak l-indħil[13];

"Illi l-Qorti tqis li hemm ċirkostanza oħra partikolari li mhux ta' min iwarrab minn quddiemu f'dan il-każ. Din tirrigwarda l-ħsarat li ġarrab il-kajjik sakemm ittella' l-art. Mill-provi miġjuba miż-żewġ partijiet, ħareġ li fil-jiem meta nstab il-kajjik mgħarraq sa ma ttella' l-art, il-baħar kien qawwi ħafna u b'imbatt aktar minn moderat. L-inħawi fejn instab u fejn ittieħed huma magħrufa għall-kurrenti qawwija li jaħkmu. Il-kajjik għereq f'inħawi fejn il-qiegħ ma huwiex ramel biss imma blat, u jidher li nqabad (jew tkaxkar) f'dak il-blat. Meta nstab, kemm l-għaddas u kemm il-persuna li silfet il-*cabin cruiser* sabu li l-kajjik diġa' kien juri xi ħsarat fil-qafas tiegħu. Naturalment, il-fatt li kien mgħarraq seta' jagħti 'l wieħed x'jifhem li l-makni tiegħu wkoll ma kinux qegħdin f'kundizzjoni mill-aqwa. Dan kollu seħħ qabel ma l-imħarrkin missew il-kajjik. Jekk kien hemm ħsara diġa' f'dan l-istadju, ma jistgħux jeħlu biha l-imħarrkin u l-atturi ma kienu qegħdin jieħdu l-ebda benefiċċju minn din il-qagħda ta' ġidhom billi jitħalla f'qiegħ il-baħar bla ma jintmess, għaliex l-elementi kienu qegħdin jagħmlu tagħhom u jikkawżaw ħsara xorta waħda;

"Illi ntwera li l-operazzjoni nnifisha biex il-kajjik jittella' minn qiegħ il-baħar u jittieħed lejn l-art kienet waħda skabruża u ħadet il-ħin għaliex saret taħt kundizzjonijiet ta' baħar imqalleb u b'attenzjoni l-ħin kollu għal saħħet dawk li kienu qegħdin jieħdu sehem u għall-istess kajjik mirfud. Għalkemm ma huwiex ċar ħafna miż-żewġ verżjonijiet ta' tnejn mix-xhieda barranin tal-imħarrkin, jidher li l-kajjik intrifed bl-*inflatable buoys* fil-post fejn kien mgħarraq (il-verżjoni ta' Charles Azzopardi, sid il-*cabin cruiser* donnha timplika li l-irfid sar b'tankijiet li ipprovda hu u mbagħad l-*inflatable buoys* intużaw l-għada meta l-kajjik intrifed fil-bajja ta' Għajn Tuffieħa wara li kien inkalja fir-ramel) u kien minn hemm li nġibed mill-*cabin cruiser* lejn Għajn Tuffieħa. F'kull każ, mix-xhieda mressqa u li

[11] Xhieda ta' Raymond Galea 22.10.2004, f'paġ. 117 tal-proċess
[12] Artt. 1015 u 1017 tal-Kap 16
[13] Art. 1018 tal-Kap 16

wieħed jista' joqgħod fuqha (l-atturi f'dan ir-rigward ma tantx setgħu ressqu provi għaliex mill-operazzjoni kollha laħqu biss l-aħħar parti), ħareġ li hu u jinġibed lejn Għajn Tuffieħa, l-kajjik tal-atturi ma reġa' laqat qatt qiegħ il-baħar tul il-vjaġġ, sakemm imbagħad inkalja fir-ramel tal-bajja[14];

"Illi meta l-kajjik twassal sa Għajn Tuffieħa, dejjem f'baħar imqalleb, inqalgħet ċirkostanza oħra partikolari li l-Qorti tqis li hija rilevanti ħafna għall-kwestjoni tal-ħtija għall-ħsarat imġarrba. Il-kajjik twassal fil-bajja ta' Għajn Tuffieħa għall-ħabta tal-għaxra ta' filgħodu jew ftit qabel. Dak il-ħin, kien niżel l-attur flimkien ma' uffiċjal tal-Pulizija u hemmhekk inqalet il-kwestjoni bejn l-attur u l-imħarrek Grech dwar min kellu jedd għall-kajjik. Minħabba f'hekk, il-kajjik tħalla inkaljat fir-ramel bil-mewġ iħabbat miegħu. Minbarra dan, u sakemm il-Pulizija ħallew il-kobba tal-kwestjoni ta' min kellu jedd għall-kajjik, l-istess Pulizija żammew milli jitkompla x-xogħol biex il-kajjik jittella' l-art dak il-ħin għaliex kien il-ħin li n-nies jinżlu jgħumu u dik l-operazzjoni tqieset ta' periklu għall-għawwiema. Kemm hu hekk, wara li l-Pulizija qatgħetha li l-kajjik kellu jieħdu l-attur, ordnat lill-istess attur biex il-kajjik itellgħu l-art wara nofsinhar u lill-bugħaddas Galea qalulu biex imur filgħaxija ħalli jieħu lura l-*inflatable buoys* li kienu għadhom marbutin mal-kajjik;

"Illi fil-fehma ta' din il-Qorti din iċ-ċirkostanza li għadha kemm issemmiet tfisser li minn dak il-ħin 'il quddiem, il-kajjik kien fir-responsabbilta' tal-attur li, b'kull jedd, irrivendika ħwejġu, u mhux aktar taħt il-kontroll tal-imħarrkin. Fit-tieni lok, l-ordni mogħtija mill-Pulizija biex il-kajjik ma jittellax sakemm ikun għad hemm nies jgħumu fil-bajja, esponiet lill-kajjik għal aktar ħsara mill-baħar qawwi sakemm tħalla inkaljat, u rabtet idejn kemm l-attur u aktar u aktar lill-imħarrkin li ma jkomplu jagħmlu xejn aktar bla ma jkunu qegħdin jisfidaw ordni li ngħatalhom minn awtorita' kompetenti. Dawn iż-żewġ ċirkostanzi, fil-fehma tal-Qorti, ifissru li kull rabta bejn għamil l-imħarrkin u l-ħsara li ġarrab il-kajjik minn dak il-ħin 'il quddiem inqatgħet, u għal dak li ġara b'seħħ minn hemm ma jistgħux iwieġbu għalih l-istess imħarrkin;

"Illi f'qagħda bħal din jgħodd aktar dak li jistabilixxi l-artikolu 1029 tal-Kodiċi Ċivili, b'mod partikolari f'każijiet ta' forza maġġuri;

"Illi bla ma l-Qorti tieqaf biex tqis jekk kienx tassew għaqli li, f'qilla ta' baħar bħal ta' dak inhar, il-Pulizija messhiex waqqfet lin-nies milli tinżel tgħum b'periklu għall-istess għawwiema minħabba l-baħar qawwi minflok żammet l-operazzjoni tat-tlugħ fuq l-art tal-kajjik, jibqa' l-fatt li fid-disa' sigħat bejn wieħed u ieħor li l-kajjik dam jaqla' ġo fih il-qilla tal-ħalel, ġarrab ħsarat kbar u saħansitra tkaxkar mal-ħamsin metru mnejn kien inkalja meta twassal irmunkat. F'dan ir-rigward hija elokwenti x-xhieda ta' Raymond Galea meta qal li x'ħin filgħaxija reġa' mar biex jirtira l-*inflatable*

[14] Xhieda ta' Raymond Galea 22.10.2004, f'paġ. 113 tal-proċess

buoys tiegħu, l-opra tal-baħar "*inqalbet imbagħad u tgerbet fuq ir-ramel. Ma baqgħetx wiċċha 'l fuq. ... Naf li kienet totalment differenti, mkissra*" [15]. Dan kollu seħħ, kif ġa' ngħad, meta l-kajjik ma kienx baqa' aktar taħt il-kontroll tal-imħarrkin;

"Illi meta l-kajjik ittella' l-art mill-attur u ttieħed għandu, tħalla barra quddiem id-dar tiegħu. Sa ħmistax-il (15) jum wara, meta eżaminah is-*surveyor*, kien ħareġ ċar li l-ħsara mġarrba mill-kajjik kienet bejn sebat elef euro (€ 7,000) u tmint elef euro (€ 8,000)[16]. Meta l-kajjik rah il-perit imqabbad mill-Qorti f'Ġunju tal-2009[17], kien f'qagħda tal-biki, mitluq f'għalqa u tqies bħala "*constructive total loss*" ta' valur ta' madwar mitejn euro (€ 200). Dwar it-telf ta' valur matul iż-żmien li l-kajjik inżamm f'idejn l-atturi, din il-kawża ma jinteressahiex. Iżda huwa interessanti li jidher li hemm qbil bejn l-espert *ex parte* u dak imqabbad mill-Qorti dwar x'kienet il-kawża tal-ħsarat li kellu l-kajjik. Is-*surveyor* Daniel Grima kien tal-fehma li "*The cause of the damage is a combination of sinking and subsequent slamming against the sand and rocks repeatedly. The cause of the sinking was not established but on examining the sea water suction valve found that this was efficient and the possibility of water entering the boat accidentally through this connection is excluded. The inboard shaft stern tube was also examined and found no reason for water entering the boat through leakage of the stern gland*"[18]. Min-naħa tiegħu, l-espert maħtur mill-Qorti kien tal-fehma li "*Gwidat mill-ħsara li sibt, il-ħsara fil-qoxra kien sostenibbli minn daqqiet kostanti tal-qoxra mal-blat u ramel*"[19];

"Illi l-Qorti ma tistax torbot lill-imħarrkin b'mod esklussiv mal-kawżi identifikati minn dawn iż-żewġ esperti, u żgur ma tistax tqis li tressqu provi tajbin biżżejjed minn min kellu l-piż li jagħmel dan li jwassalha biex tkun konvinta li tipponta subagħha lejn dak li għamlu l-imħarrkin jew xi wieħed minnhom bħala l-kawża waħdanija għall-ħsarat li ġarrab il-kajjik tal-atturi, kif tippretendi l-ewwel talba attriċi;

"Illi f'dawn iċ-ċirkostanzi, l-Qorti m'hijiex f'qagħda li tilqa' l-ewwel talba attriċi;

"Illi ladarba waslet għal din il-fehma, lanqas hu meħtieġ li tgħaddi biex tqis iż-żewġ talbiet attriċi l-oħrajn, minħabba li dawn jintrabtu mal-ewwel waħda;"

---

[15] *Ibid* f'paġ. 117 tal-proċess
[16] Paġ. 7 tal-proċess
[17] Ara paġġ. 169 sa 184 tal-atti tal-kawża 238/97JRM
[18] Paġ. 7 tal-proċess
[19] Paġ. 171 tal-atti tal-kawża 238/97JRM

Rat ir-rikors tal-appell tal-atturi li in forza taghha, ghar-ragunijiet minnhom premessi, talbu li din il-Qorti joghgobha;

> "tirrevoka s-sentenza moghtija fis-7 ta' Lulju, 2011 mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fil-kawza fl-ismijiet *Paul Azzopardi u martu Margaret Azzopardi –vs- Charles Grech u Brian Galea' (Citaz. Nru. 1003/97JRM)* in kwantu cahdet l-ewwel talba attrici kif dedotta fic-citazzjoni promotrici biex tiddikjara l-konvenuti unikament responsabbli ghad-danni sofferti mill-atturi appellanti fil-kajjik taghhom registrat PTF 426 fit-22 ta' Settembru, 1996, meta l-konvenuti ppruvaw jiehdu taht idejhom l-istess opra tal-bahar li huma qalu li kienu sabu mgharrqa fil-Mejjiesa, limiti tal-Mellieha u minflok tilqa' din it-talba, u, fir-rigward tat-tieni u t-tielet talbiet attrici li huma konsegwenzjali ghall-imsemmija l-ewwel talba, u cioe' t-talbiet ghal-likwidazzjoni tad-dani u l-kundanna ghall-hlas tad-danni kif likwidati, jew tiddeciedi dawn l-istess talbiet din l-Onorabbli Qorti jew inkella tirrimetti l-atti lill-Ewwel Qorti sabiex tkun hi li tiddeciedi t-tieni u t-tielet talba attrici sabiex jigi prizervat il-beneficcju tad-*doppio esame*, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-istess konvenuti appellati."

Rat ir-risposta tal-konvenuti li in forza taghha, ghar-ragunijiet minnhom premessi, talbu li din il-Qorti tichad in toto l-appell tal-atturi appellant, u tikkonferma s-sentenza appellata u dan bl-ispejjez taz-zewg istanzi u bl-imghax legali skont il-ligi.

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esebiti;

Ikkonsidrat;

Illi f'din il-kawza l-atturi qed jghidu li waqt li l-konvenuti kienu qed iwettqu operazzjoni ta' salvatagg fuq il-kajjik taghhom li kien mgharraq f'nofs bajja tal-Mellieha, huma wettqu hsarat lill-istess dghajsa li ghalihom irid ihallsu kumpens. L-Ewwel Qorti sabet illi l-konvenuti agixxew bid-

diligenza ta' *bonus paterfamilias* u ma sabithomx responsabbli ghall-hsarat li garbet id-dghajsa.

L-atturi appellaw mis-sentenza u jargumentaw illi l-hsara grat wara li l-konvenuti indahlu biex itellghu d-dghajsa minn qiegh il-bahar.

Trattat l-appell, din il-Qorti tibda biex tosserva li l-konvenuti ma jistghux jigu censurati talli indahlu biex jaghmlu operazzjoni ta' salvatagg minghajr ma gabu preventivement il-kunsens tas-sid. Il-kuncett ta' salvatagg huwa bazat, fil-fatt, fuq l-gholi ta' servizz minghajr dan ma jigi mitlub, u hu istitut affini ghal dak ta' *negotiorum gestor* regolat fl-Artikoli 1012 et seq. tal-Kodici Civili. Anke taht dan l-ahhar istitut, hemm dritt ghall-kumpens f'kaz ta' intervent "*lecitu u volontarju*" fl-affari ta' persuna ohra. Fil-kawza l-ohra bejn l-istess partijiet (citazzjoni numru 238/97) qed jigi deciz li l-operat li wettqu l-konvenuti kien wiehed lecitu u volontarju, u, allura, ghal dak l-operat ghandhom dritt ta' kumpens.

L-operat, ovvjament irid jitwettaq bid-debita attenzjoni u diligenza; anzi, jekk wiehed jinvoka l-Artikolu 1016 (2) tal-Kodici Civili, kien mistenni mill-konvenut grad ghola ta diligenza darba li ma rrizultax li kellhom "*il-hila mehtiega*". L-Ewwel Qorti analizzat fid-dettall l-operazzjoni li wettqu l-konvenuti, ezami li din il-Qorti tqies li sar b'mod korrett u analitiku, u sabet li l-operazzjoni twettqet bil-galbu u l-hsarat li garbet id-dghajsa, ma kinux rizultat tal-hidma tal-konvenuti.

Wiehed ifakkar li l-konvenuti hasbu li kien hemm possibilita` li l-kajjik ikun taghhom, jekk sidha ma jirreklamahiex, u allura zgur kienu se joqghodu attenti fil-hidma taghhom, u li meta ressquha vicin l-art, sid id-dghajsa, wara intervent mill-Pulizija, ha pussess immedjat tal-kajjik u ghal xi zmien halla l-istess fejn kienet, taqla l-mewg u l-bahar qawwi go fiha. L-atturi kienu messhom hallew lill-konvenuti jikkompletaw l-operazzjoni, u jezaminaw l-istat tad-dghajsa meta din tigi ritornata lilhom bhala sidha. Kif graw l-affarijiet, l-atturi kellhom juru li l-hsara grat waqt li d-dghajsa kienet qed titella' mill-bahar u tigi irmonkata lejn l-art, haga li, pero` ma giex muri. L-ewwel Qorti kellha l-ghajnuna ta' surveyor *ex parte* u perit tekniku mahtur minnha, li t-tnejn qablu li l-hsarat fid-dghajsa sehhew bl-gharqa u bid-daqqiet kostanti tal-qoxra mal-blat u ramel kemm l-istess damet mgharrqa.

Il-hsara grat qabel ma l-konvenuti missew il-kajjik, u ghal dawn il-hsarat, u ghal dawk li garbet id-dghajsa meta kienet fuq l-art mhux fil-pussess jew taht il-kontroll tal-konvenuti, dawn tal-ahhar ma jahtux. Kif xehed il-bughaddas Raymond Galea, u tajjeb innotat l-ewwel Qorti, id-dghajsa "tkissret" meta l-istess kienet taht il-kontroll tal-attur. Ghal fini ta' din il-kawza, mhux importanti x'kien il-hsieb tal-konvenuti ghall-wara s-salvatagg. Huma indahlu biex wettqu bicca xoghol u ghamlu dan bid-diligenza mistennija minnhom, dik ta' missier tajjeb ta' familja, u ma jistghux, kwindi, ikunu responsabbli ghall-hsara li kellu l-oggett.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi tiddisponi mill-appell tal-atturi Paul Azzopardi u martu Margaret Azzopardi billi tichad l-istess u tikkonferma s-sentenza tal-ewwel Qorti, bl-ispejjez kollha tal-kawza jithallsu in solidum mill-istess appellant l-konjugi Azzopardi.

Silvio Camilleri Prim Imhallef	Tonio Mallia Imhallef	Joseph Azzopardi Imhallef

Deputat Registratur

mb